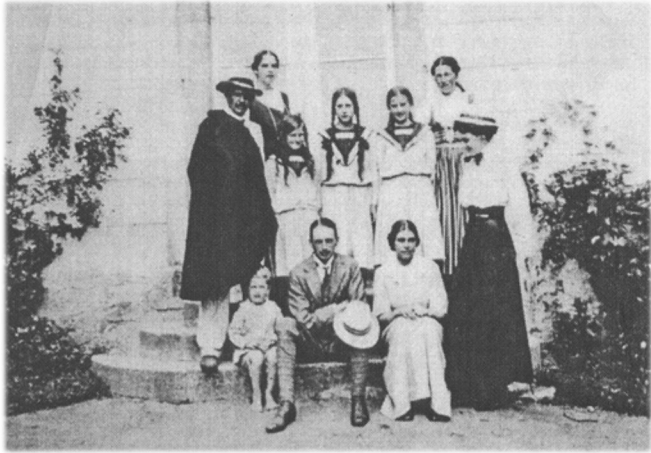

Harriet Löwenhjelm vistelser och konstverk på Ulfåsa slott

Mattias Käck

*Harriet Lövenhjems
vistelser och konstverk
på Ulfåsa slott*

Mattias Käck

Omslagsbild

På Ulfåsa trädgårdstrappa 1912: fr v Joseph Hermelin, Lilly Braatben (guvernant), Ingeborg Hermelin, Barbro Hermelin, Carin Hermelin, Maja Hertzman, Harriet Löwenhjelm; sittande fr b Honorine, Gösta samt Axel Hermelin. På fotots baksida står: "i hägnet av den jordloftande mantel, som bergshövdingen Giuseppe Erminea kastat över sin skuldra".

Harriet Löwenhjelm:s vistelser och konstverk på Ulfåsa slott

Mattias Käck

Utgiven av Harriet Löwenhjelm-sällskapet 2014

www.harrietlowenhjelm.se

info@harrietlowenhjelm.se

Tryckt hos Alatryck i Vadstena 2014

ISBN 978-91-637-2412-1

En av Harriet Löwenhjelm̄s barndomsvänner var Honorine Hermelin som växte upp på slottet Ulfåsa utanför Motala, söder om sjön Boren. Under ferier från skolan i Stockholm brukade Harriet, och även den gemensamma vännen Elsa Björkman, följa med Honorine till hemmet på Östgötslätten. Under sina vistelser på Ulfåsa har Harriet Löwenhjelm varit konstnärligt verksam. En väggmålning i barnkammaren och två lerskulpturer finns kvar på slottet ännu idag.

Ulfåsa slott är vackert beläget, byggt i tre våningar uppe på en kulle med utsikt över Boren. Vid Honorines födsel 1886 dog modern i barnsängsfeber. Fadern Joseph Hermelin, politiker och nykterhetspredikant, gifte om sig med den 20 år yngre Jane von Koch och snart hade Honorine Hermelin sju halvsyskon. Det var en stor familj som bodde på slottet i början av 1900-talet.

Namnet Ulfåsa är mest förknippat med Heliga Birgitta som på 1300-talet bodde 20 år på den plats som idag kallas för Birgittas udde. Ulfåsa slott, vars äldsta delar är från 1580-talet, uppfördes öster om Birgittas boplat. På slottet hängde Birgittas porträtt och Joseph Hermelin kände stor vördnad inför henne. Ett småsyskon till Honorine fick heta Birgitta och fadern förklarade namnvalet för en gäst: "Vi har inte velat kalla något av barnen Birgitta förrän vi såg att de tre äldsta artade sig någorlunda väl."

Flera av uppgifterna i denna skrift kommer från radiointervjuer med Honorine Hermelin och två av hennes småsyster, Carin och Ingeborg. Intervjuerna öppnar dörren till deras barndom och vardagslivet på Ulfåsa under tidigt 1900-tal. Deras berättelser placerar även den konst Harriet Löwenhjem har skapat på Ulfåsa i ett sammanhang som myllrar av liv och kreativitet.

Honorine Hermelin och Harriet Löwenhjem följdes åt under skoltiden i Stockholm. Efter Brummerska skolan studerade båda på Anna Sandströms seminarium. Honorine tog examen i kemi, religion och historia och stannade på seminariet som lärare i tio år. Under åren 1925–1954 var hon rektor vid Kvinnliga medborgarskolan i Fogelstad. Skolhuset där kallades för Lilla Ulfåsa. Honorine var en omvittnat god föredragshållare och inspiratör. Harriet Löwenhjem studerade bland annat på Konstakademien men insjuknade i lungtuberkulos 1913. Hon tillbringade flera år på sanatorier runt om i Norden och avled 1918 på Romanäs sanatorium i Småland. Hon slog igenom som poet postumt.

ULFÅSA SLOTT på vykort från 1905 samt slottet med trädgård i juli 2013.

KLASSFOTOGRAFI från Brummerska skolan i Stockholm. Harriet Löwenhjelm till höger om lärarinnan och Honorine Hermelin till vänster. Honorine blev senare lärare och var pedagog ut i fingerspetsarna. En gång när ett småsyskon trillade lär hon ha sagt: "Det kallas för tröghetslagen!".

Hermelinska lekar

När Honorine och Harriet reste till Ulfåsa under ferierna blev de hämtade vid tågstationen i Motala. Sedan följde en mil med hästskjuts ut till slottet. Att komma som gäst till Ulfåsa måste ha varit speciellt. Det hermelinska hemmet genomsyrades av en lekfull och familjär anda. Harriet Löwenhjelm var van vid en liknande stämning från det egna hemmet på Valhallavägen 25 i Stockholm. Att många av hennes skolfrier tillbringades hemma hos Honorine tyder på att hon trivdes utmärkt i familjen Hermelins sällskap. I ett brev till Honorine avsänt från Visby den 16 juni 1911, tackar hon för fyra dagar på Ulfåsa och skriver att hon där känner sig "så fullkomligt hemma". I ett brev till Elsa Björkman skriver hon samma år: "Och berätta mig om du är säll på det speciella sätt som man kan vara på Ulfåsa."

Det var ofta fullt hus på Ulfåsa. Slottet hade 25 till 30 rum och överst var en hel våning med gästrum, varav ett par dubletter. En av Honorine Hermelins halvsysstrar var tidningsredaktören Carin Hermelin eller Casan som hon kallades, vilket även var hennes signatur i tidningen *Tidevarvet*. En tidningsartikel refererar till hur hon, under en Harriet Löwenhjelm-afton på stadsbiblioteket i Falun hösten 1964, berättade om hur det var att ha Harriet Löwenhjelm som gäst i sitt barndomshem. Carin minns Harriet som en älskad sagomänniska – vacker, elegant, lekfull och trolsk. Och i den postumt utgivna boken *Dagboksblad och skisser* (1976) av Carin Hermelin skriver hon om ett märkligt minne:

En annan gång var Harriet Löwenhjelm på Ulfåsa. Hon var vän och kamrat med vår stora halvsyster Honorine och vi tyckte mycket om henne. Men hon var gåtfull. Hon satte en speldosa mot mitt huvud och sedan uppmanade hon mig att springa fram till den bruna taffeln och ställa mig där. Jag vet än idag inte om det var en lek eller ett experiment med resonansfenomenen, men väl framkommen till pianot fann jag min ställning så pinsam att jag flydde in i barnkammaren igen. Där satt jag sedan tryckt mot dörren för att försöka höra vad som försiggick i yttervärlden. Eftersom sängkammaren låg emellan barnkammaren och salongen var det inte mycket att höra.

På Ulfåsa var musiken och språket i centrum. Många av hermelinarna hade bra sångröster. Det hände att middagarna tillfälligt fick avbrytas mellan rätterna när lusten att musicera blev för stark; däremot dansades det aldrig eftersom Joseph Hermelin var from. Kompositören Wilhelm Stenhammar var en ingift släkting ofta på besök. I salongen på Ulfåsa spelade han för första gången *Sverige* från ett ännu vått notblad. ”Här ska du få höra något svenskt dumt”, sa han till den då 18-åriga Honorine. Stenhammar brukade ligga raklång på salongsgolvet på Ulfåsa när han komponerade. Honorines far Joseph var känd för sin berättarkonst och Honorines farbror var språkgeniet

Eric Hermelin som har översatt en anse-
nlig mängd persisk poesi. Han
var en tid Honorines lärare i tyska.

En av de återkommande lekarna
inom familjen Hermelin var att spela
bluette: ett litet drama där intrig,
roller och akter var fastslagna men
där dialogen improviserades fram.
Rekvisita användes, om så krävdes
för scenen, och hämtades ner från
vinden. Bluetterna hade Honorines
farmor Teodora Eugenia Fjellstedt
introducerat och de påminde om
familjen Löwenhjelmns rimma på verb-
lek. Att spela bluette hade franskt

ursprung, det sägs att studenterna vid Sorbonne ägnade sig åt leken.
När det spelades bluette hemma hos Honorines farmor klädde sig
aktörerna ibland i två riksrådsdräkter från 1700-talet. I ett brev till
Elsa Björkman daterat "Ulfåsa aug. 18 1913" skriver Harriet
Löwenhjelm: "Här badar vi i den isande böljedansen, sen binder vi
böcker och igår kväll spelade småflickorna bluette. Jag tillstår att
Birgitta är det trolskaste barn jag sett. Du skulle sett henne som
jättens dotter, ljusgrönlädd, barfotad, blek af förskräckelse och ifver
men fullt inne i sin roll." När Harriet, Elsa och Honorine en gång
introducerade bluette-spelet vid en offentlig föreställning i Stock-
holm slutade det i fiasko. Det var en lek ägnad för en liten krets som
under en lång tid tillsammans lärt sig uppfatta spelets alla subtila
koder.

Elsa Björkman-Goldschmidt (som hon hette som gift) liknar den
stora syskonskaran på Ulfåsa vid något av ett hemligt samfund. De
umgicks tätt, och smått isolerade på slätten utvecklade familjen en

HONORINE HERMELIN var
rektor vid Kvinnliga medborgar-
skolan i Fogelstad.

egen vokabulär och språkliga uttryck som bara de invigda förstod. Ett exempel som Elsa har berättat om är uttrycket ”vad bryr mig det elaka djuret”, vilket betydde: jag struntar i det, det angår mig inte. Av familj och andra vänner fick Elsa efter vistelser på Ulfåsa höra att hon ibland talade *hermelinska*. Hon hade då omedvetet tagit efter Ulfåsa-familjens speciella tonfall och formuleringar.

Påskdagsvandringen

Harriet Löwenhjelm var en trogen påskgäst på Ulfåsa. I radio-programmet *Påsk på Ulfåsa och andra minnen* från 1965 berättar Honorine att de brukade skriva påskrim. Harriet skrev bland annat följande bortglömda, tidigare otryckta opus: ”I denna välsignade påskakväll, vi skänka ett ägg till Hilma Lindell.” Hilma var kokerskan på Ulfåsa. Även Honorine visade diktartalang och rimmade: ”En sällsam man jag vet, han är väl ock min far. I oförbätterlighet han framlevt sina dar.”

En påskdagsmorgon på Ulfåsa hittade Harriet på att hon och Honorine skulle gå till fots till Vadstena klosterkyrka, en vandring på drygt två mil. Harriet tyckte mycket om att vandra och att vistas i naturen. Senare, under hennes år på sanatorier, blev det många promenader med salongsgeväret över axeln. Sjukhusmiljön krockade med hennes självbild. Efter två dagar på Romanäs sanatorium skriver hon att hon aldrig har betraktat sig som annat än ”en frisk mänska som orkar allting”. Och hon håller fast vid den bilden av sig själv. Dödsjuk köper hon ett par ”sportbyxor” för att ägandet av dem ger henne ”en brinnande håg att snart bli frisk, hvilket säkert skadar de usla bacillerna”.

Harriet var envis och uthållig, hon följde en å till dess källor och kom hon till en sjö så skulle hon gå runt hela sjön. Som Honorine minns det skedde de återkommande vandringarna på Ulfåsa alltid i en blå, tidig vårdager över slätten. Honorine berättar i artikeln ”Harriet

Löwenhjelm vandrings” om hur Harriets uthållighet under vandringsarna kännetecknade hela hennes personlighet:

Det är en sak jag har kommit att tänka på under sista tiden, som karakteriserar Harriet Löwenhjelm, och det är hennes uthållighet. Hon satte alltid långsiktiga mål, inte bara den stora linjen att hon envist och oeftergivligt höll sin linje, när det gällde hennes konst och när det gällde hennes dikt och aldrig gav efter för alla dem som ville ändra på henne. Utan det var också i småsaker, i små lustigheter, där hon alltid ritade upp den långa linjen för att fullfölja den.

Hur det gick med vandringsen till Vadstena? Jo, de steg upp fem timmar innan gudstjänsten och hann dit i tid. Honorines bror Gösta cyklade istället och när han hann upp vandrarna och susade om dem i backarna vid Hagebyhöga kyrka, sade Harriet: ”tidigt och endräktigt, inget fusk.” ”Den vandringsen över slätten en påskdagsmorgon med läror och blått dis glömmar jag aldrig”, skrev Honorine långt senare.

SPRÅKRESA i Oxford 1908. Harriet Löwenhjelm och Honorine Hermelin var inneboende i en familj och deltog i universitetets sommarkurser.

Upptäckten av Kierkegaard

I sin memoarbok *Från Ulfåsa till Fogelstad* (1969) skriver Honorine Hermelin om uppväxttiden. Hon berättar bland annat om att Søren Kierkegaards samlade verk stod i hennes fars bokskåp. Honorine läste och lärde Harriet samma konst: ”Det slog ner. Hon läste och strök för i Søren Kierkegaard på sitt eget sätt.” Kierkegaards aforistiskt hållna bok *Enten – Eller* (1843) beskriver Löwenhjelm i ett brev som ”obeskrifligt rolig”.

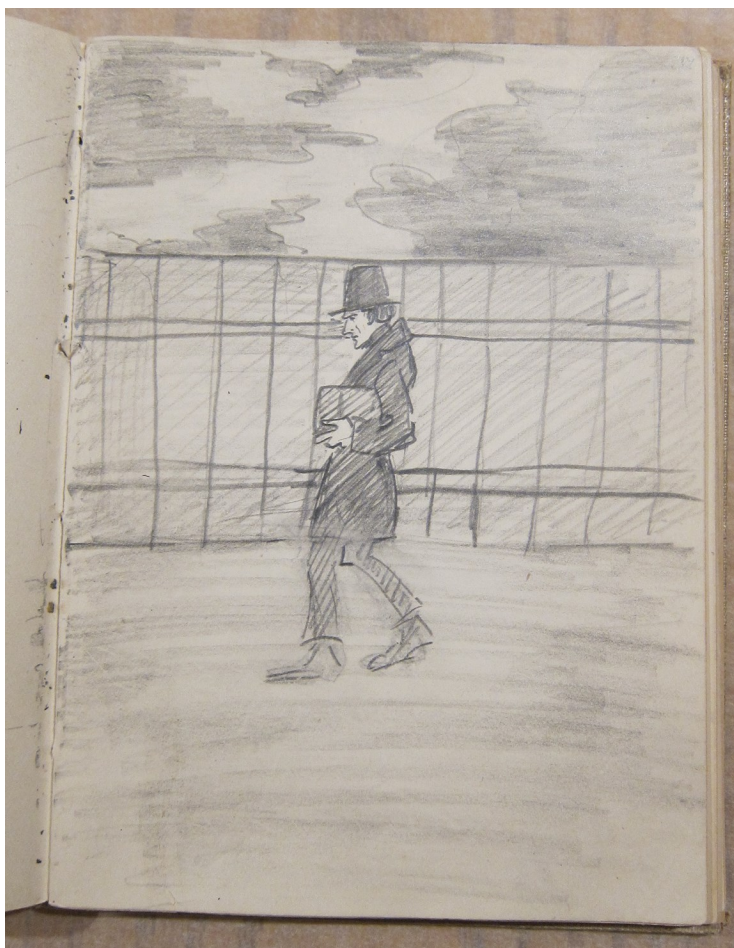
Det var alltså genom böckerna på Ulfåsa som Harriet Löwenhjelm livslånga intresse väcktes för den danske filosofens texter. Läsningen av Kierkegaard skulle komma att få en enorm inverkan på Harriet Löwenhjelm skapande. De delar ett humoristiskt tungsinne och en skärpa och kärnfullhet i formuleringarna. Det fanns hos Harriet Löwenhjelm troligtvis även en attraktionskraft i Kierkegaards tankar om tre förhållningssätt till livet: det estetiska, det etiska och det religiösa stadiet.

I *Nordisk kvinnolitteraturhistoria 3* (1996) anses Harriet Löwenhjelm understrykningar i Kierkegaards böcker så betydelsefulla att de betraktas som en del av det egna författarskapet. Och Siv Arb baserar sin uppsats *Lek, liv och längtan* (1960) helt och hållet på Löwenhjelm läsning av Kierkegaard.

Kierkegaard är ett av Harriets återkommande porträttmotiv och hon valde ofta rader av honom som motto till sina dagböcker. Sina Kierkegaardsböcker, som Harriet inhandlade på antikvariat i författarens egen hemstad Köpenhamn, blev så sonderlästa att hon fick lov att binda om dem. Hon testamenterade böckerna till Honorine.

När Harriet och Honorine åkte på språkresa till Oxford sommaren 1908 önskade de på hemvägen se den kulle – för alla andra okänd – på den jutska heden där Kierkegaards far, som liten pojke, stod upp och bannade Gud. De hittade aldrig platsen men resan kallade de för sin pilgrimsfärd.

Honorine Hermelin tog senare avstånd från Kierkegaards tankegoods då hon menade att ”så kan man inte leva”.

BLYERTSTECKNING. Harriet Löwenhjelm tecknade ofta Kierkegaards porträtt, alltid i hans något korta byxor. Och hon strök under i hans böcker, bland annat dessa meningar:

"Jo mere man lider, desto mer Sands, troer jeg, faaer man for det Comiske."

"Naar jeg staaer op om Morgonen, gaaer jeg strax i Seng igjen."

"Gud i Himlene er den Eneste der ikke blir træt af att høre på et Menneske."

Löwenhjelm's konstverk på Ulfåsa

Även efter skoltiden på Brummerska skolan och Anna Sandströms seminarium återkom Harriet på besök till Ulfåsa. Här har hon utövat två konstformer som hon är mindre känd för: väggmålning och skulptering.

I barnkammaren på bottenvåningen har hon i svepande jugendlinjer gjort en väggmålning av den heliga familjen. De tre vise männen kommer ridande på en häst, en elefant och en åsna. Josef, med ett vattenkrus i vardera hand, blänger och ser inte alltför glad ut åt den stundande uppvaktningen. Jesusbarnet ligger inte i någon krubba utan sitter i sin mors famn, full av liv. Målningen är i bra skick, signerad och daterad 1911. Ytterligare en väggmålning med figurer från Bellman är numera övertapetsrad.

Harriet Löwenhjelm hade planer på att bli kyrkomålare. Hon besökte Ösmo kyrka i Södertörn och ville lära sig att restaurera Uplandskyrkor. Men snart kallar hon sin önskan att bli kyrkomålare för ”en djärf och barnslig tanke” och planerna rinner ut i sanden. Väggmålningen på Ulfåsa är till motiv och yta så nära hon kom ett kyrkomåleri. Kontrasten är stor till dagböckernas sekundsnabba små blyertsteckningar.

Det har inte gått att spåra om initiativet till väggmålningarna kom från Harriet Löwenhjelm själv eller om det var en önskan från familjen Hermelin. Motiven är helt i linje med Harriet Löwenhjelm's övriga produktion.

Av Harriet Löwenhjelm's hand finns på slottet även två lerskulpturer. De är formade i Ulfåsalera som konstnären själv hämtade en sommar på ett närbeläget tegelbruk, berättas det i en av radiointervjuerna. Leran transporterades hem i en pinnvagn. Skulpturerna är i behov av restaurering och även om de inte är signerade bär de utan tvekan det omisskännliga Löwenhjelm'ska bildspråket. Här finns samma gestik och uttryck som i hennes blyertsteckningar, akvareller och grafik.

LERSKULPTUR av Harriet Löwenhjelm på Ulfåsa slott. Vid fototillfället i juli 2013 förvarades skulpturen i en trälåda med tidningspapper från den 24 oktober 1989.

VÄGGMÅLNINGEN i barnkammaren av Harriet Löwenhjelm 1911.

LERSKULPTUR av Harriet Löwenhjelm. Mannen som i maktlös förtvivlan vänder sig mot himlen påminner om de figurer Harriet Löwenhjelm har ritat i sina dagböcker.

Löwenhjelm gick på Konstakademiens skulpturskola 1910. Hennes klasskamrat Elisabeth Bergstrand-Poulsen minns i memoarboken *Hök, får jag låna dina vingar?* (1940) en händelse på akademien: "Då hon [Harriet Löwenhjelm] en gång för sina modiga fyrtio-femtio kronor låtit gjuta en studie i gips och ansåg, att den blivit förstörd i gjutningen, blev hon först alldeles röd i ansiktet och våt i ögonen av att se, hur misslyckad den var. Varpå hon tog figuren på rak arm, vägrade den prövande ett par gånger, såsom kulstötaren väger kulan för att taga sats före stöten. Och stötte så till mot väggen i ateljén, så att hela figuren gick i oräkneliga bitar."

Förhoppningsvis har skulpturerna på Ulfåsa inte mist sina huvuden på grund av konstnärens besvikelse.

Fytten till Gripenberg

Familjen Hermelin flyttade 1916 till Gripenbergs slott beläget i Säbydalen utanför Tranås. Joseph Hermelins far Axel Hermelin, kallad Gamlebaron, hade dött året innan och Joseph övertog nu Gripenberg. Honorine var 30 år och sedan länge utflugen från Ulfåsa, så för henne blev inte flytten så påtaglig. Gripenberg är Carl Gustaf Wrangels jaktstall från 1666 som han besökte vid endast ett tillfälle. När Honorine var på besök hos familjen bodde hon i ett av de fyra tornrummen.

Harriet Löwenhjelm hade under skoltiden varit gäst på Gripenberg vid besöken hos Honorines farmor och farfar. Det är en märklig geografisk slump att det från Gripenberg endast är 15 km till Romanäs sanatorium där Harriet Löwenhjelm tillbringade flera år och till sist avled i tuberkulos natten till den 24 maj 1918. Långt innan Harriet Löwenhjelm kom till Romanäs var hon därför väl bekant med Tranästrakten. I sin allra sista dagboksnotering från Romanäs den 4 februari 1918 skriver Harriet att hon har haft besök av Jane Hermelin

GRIPENBERGS TRÄSLOTT sommaren 2012. Även hit kom Harriet Löwenhjelm på besök.

(född von Koch): ”Mädde illa. Jane kom på besök och vi hade så roligt. Voro upprörda öfver ’Partivännern Palmstierna’ (Gud gifva någon ville knäcka näsan på honom så han blir riktigt ful.) samt öfver Kjerrulfs Bellman öfversättning. Sen kräktes jag och mädde illa”

I litteraturen om Harriet Löwenhjelm har vänskapen med Honorine Hermelin fått stå i skuggan av vänskapen med Elsa Björkman. Att så är fallet är inte så konstigt när man beaktar att det var Elsa som Harriet utsåg till förvaltare av sin litterära kvarlätenskap. Det var Elsa som gav ut Harriet Löwenhjelm s dikter och även hon som skrev den första biografien om henne. Men utanför den egna släkten var Honorine de facto Harriets äldsta barndomsvän. De lärde känna varandra redan som tioåringar i Brummerska skolan. I Gripenbergs slottsarkiv finns det bland Honorines material hittills otryckta brev från Harriet. Det är underligt att Elsa B-G inte har citerat något av dessa brev i sin biografi om Harriet Löwenhjelm. Det är oklart om Honorine glömt bort brevens existens eller inte velat delge Elsa dem. Ett av breven är avsänt från Romanäs sanatorium och daterat den 6 maj 1918, alltså så sent som tre veckor innan Harriet Löwenhjelm avlider:

maj 6 1918

Tack rara älskade Honorine för dina älskade bref. Jag är så lycklig att ni har telegraferat till Elsa. Ser Honorine nu börjar jag allt bli intill döden Trött. Di ringde från Gripenberg och ville hälsa på men jag bara orkade inte. Darling du får förklara för dem. Jag vet inte om det var Jane eller Ka. O låt också tant ria veta hvad vi har gjort. Dina bref gör mig så glad. Har du kunnat få tag i en portfölj åt ”Den litterära kvarlätenskapen”. Vill du också skaffa mig ett ex af Elsie s bok. Christer ska ha det för han har stulit 1000 ¤ 1 natt så ofta för mig. Christers besök var så gräsligt roligt. mamma hälsar

En kyss från

Harriet

Du kommer väl igen!

Kommentarer till brevet

telegraferat till Elsa syftar på det telegram som genom Svenska utrikesdepartementet i slutet av april 1918 sändes till Elsa Björkman: ”MLLE LÖWENHJELM DESIRE A VOIR MLLE BJÖRKMAN AVANT FIN DU MAI” (fröken Löwenhjelm önskar träffa fröken Björkman före utgången av maj). Elsa Björkman arbetade som biståndsarbetare för Röda korset i Ryssland. När Elsa mottog telegrammet påbörjade hon en nästan månadslång resa till Romanäs sanatorium. Hon kom fram den 22 maj och natten till den 24 maj avled Harriet Löwenhjelm.

intill döden Trött är en anspelning på Löwenhjelmns egen dikt Är jag intill döden trött, se *Samlade dikter / Harriet Löwenhjelm* (2011), s. 107.

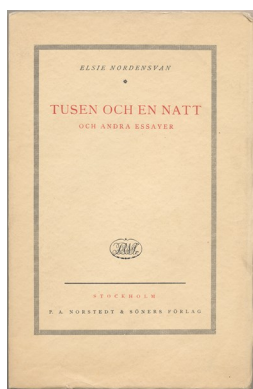
Ka kallades Honorine Hermelins faster Karin, en färgstark och originell person. Smeknamnet fick hon efter pytonormen Kaa i Kiplings *Djungelboken*. Hon drömde om att bli skådespelerska och fyllde Ulfåsa med sång och musik men drabbades även hon av TBC. En gång när Karin fick ett telefonsamtal på Ulfåsa svarade Honorines äldre bror Gösta och meddelade: "Nej, hon är inte inne, hon är ute för att ta emot våren." Karins maxim var: allt vad som kan möjligen tillåtas, det ska tillåtas.

tant ria syftar på Ria Dickson som var gift med Harriets morbror Harry Dickson. De bodde på Wärnsta i Örebrotrakten. I ett brev till Elsa B-G skriver Harriet: ”Och moster Ria är ståtlig. Hon fattar, och fattar med sundt förstånd och lifligt intresse allt som grönskar och florerar och hon känner varmt så det ’änna värker i bröstet’ utan ett spår till sentimentalitet”.

veta hvad vi har gjort syftar antagligen på det nyligen ivägsända telegrammet.

Elsies bok syftar på Elsie Nordensvans *Tusen och en natt och andra essayer* (Nordstedt, 1917).

Christers besök syftar på morbrodern Christer Mörner. Harriet Löwenhjelm utsåg Elsa Björkman till förvaltare av sin litterära kvarlåtenskap. Harriet önskade att Elsa vid en utgivning av dikterna skulle samarbeta med Christer Mörner, vilket även skedde.

ELSIE NORDENSVANS bok *Tusen och en natt och andra essayer* från 1917 hade Harriet Löwenhjelm i tankarna våren 1918. Hon bad Honorine Hermelin att ordna ett exemplar som senare morbrodern Christer Mörner skulle få.

Sagosamlingen *Tusen och en natt* var en av Harriet Löwenhjelmns favoritböcker som hon alltid återkom till.

Källor

Litteratur:

Bergstrand-Poulsen, Elisabeth: *Hök, får jag låna dina vingar?* (1940)

Björkman-Goldschmidt, Elsa: *Harriet Löwenhjelm* (1947)

Björkman-Goldschmidt, Elsa: ”Om Hermeliner på Ulfåsa och Gripenberg”, s. 139–153, i: *Jag minns det som i går* (1962)

”Charmfull kväll med Harriet Löwenhjelm”, i: *Falu Kuriren* 1964.10.02 (artikeln undertecknad Inger)

Essen, Agneta von: *Ulfåsa – Ulf:s eller Uhvarnas ås?* (2002)

Hackman, Boel: *Att skjuta en dront: Harriet Löwenhjelm – dikt, bild, konstnärskap* (2011)

Hermelin, Carin: *Dagboksblad och skisser* (1976)

Hermelin, Honorine: ”Harriet Löwenhjelm:s vandringar”, i: *Hörde ni*, s. 615–616 (1953)

Hermelin, Joseph: *Släktsägner och minnen* (1927)

Hermelin Grønbech, Honorine: *Från Ulfåsa till Fogelstad: samlade fragment* (1969)

Lindberg, Berit: *Kvinnor – vakna, våga!: en studie kring pedagogen och samhällsvisionären Honorine Hermelin Grønbech* (2000)

Löwenhjelm, Harriet: *Brev och dikter / Harriet Löwenhjelm; med teckningar av författarinnan; utgivna av Elsa Björkman-Goldschmidt* (1952)

Stenborg, Elisabeth: *Pierrot och pilgrim: studier i Harriet Löwenhjelm:s diktning* (1971)

Otryckt material:

Gripenbergs slottsarkiv, Honorine Hermelins samlingar.

Radioprogram:

Av denna världen: samtal mellan Honorine Hermelin och Carin Hermelin. 1965.03.30.

Honorine Hermelin berättar minnen. 1971.11.26.

Påsk på Ulfåsa och andra minnen: Honorine och Carin Hermelin berättar.
SR P1 1965.04.19. Sveriges Radios arkiv.

Som barn på Birgittas Ulfåsa: Märta de Laval intervjuar Carin och Ingeborg Hermelin. 1974.

Bilder:

Fotografierna av Harriet Löwenhjelm s konstverk på Ulfåsa samt exteriörbilder av Ulfåsa och Gripenbergs slott är tagna av Mattias Käck 2012 och 2013.

Fotografiet av Harriet Löwenhjelm s blyertsteckning av Søren Kierkegaard är taget av Mattias Käck 2013.

Övriga fotografier privata. Fotografer okända.

Tack till Berit Lindberg som har skickat mig kopior
på material från Gripenbergs slottsarkiv.

Tack till Carl von Essen som välkomnade mig
till ett besök på Ulfåsa den 27 juli 2013.

UNDER FERIERNA från skolan i Stockholm följde konstnären och poeten Harriet Löwenhjelm (1887–1918) ofta med sin vän Honorine Hermelin hem. Familjen Hermelin bodde på Ulfåsa slott ute på Östgötaslätten. Här har Harriet Löwenhjelm utövat två konstformer som hon är mindre känd för: väggmålning och skulptering.

MATTIAS KÄCK skriver om Harriet Löwenhjelm's vistelser på Ulfåsa slott och de konstverk hon har efterlämnat där. Dörren öppnas till ett lekfullt och ovanligt hem under tidigt 1900-tal.

ISBN 978-91-637-2412-1